

IZKUŠNJE BIVANJA IN DELA SODOBNIH SLOVENSКИH IZSELJENCEV V AVSTRIJI IN NEMČIJI

Maja GOSTIČ¹

COBISS 1.01

IZVLEČEK

Izkušnje bivanja in dela sodobnih slovenskih izseljencev v Avstriji in Nemčiji

Članek obravnava subjektivno zaznavanje položaja izseljenih iz Slovenije med letoma 2014 in 2017. Poglobljeno je predstavljena izkušnja njihovega bivanja in dela v Avstriji in Nemčiji, ki sta prostor najbolj množičnega sodobnega izseljevanja iz Slovenije. Subjektivne izkušnje migrantov so ob podpori objektivnih statističnih podatkov pomembne za razumevanje celostne slike sodobnih ekonomskih migracij. Namen raziskave je bil pridobiti čim več informacij o migracijski izkušnji s stališča današnjega časa, pojava globalizacije in mobilnosti. Raziskava je pripomogla k razumevanju sodobnih motivov in izkušenj izseljevanja v prostoru Evropske unije.

KLJUČNE BESEDE: sodobni slovenski izseljenci, Avstrija, Nemčija, subjektivne izkušnje, ekonomske migracije

ABSTRACT

The Experience of Living and Work of Contemporary Slovenian Emigrants in Austria and Germany

The article deals with the subjective perceptions of emigrants that left Slovenia between 2014 and 2017. Their experiences of their stay in Austria and Germany, which are the most popular destinations for contemporary emigrants from Slovenia, are presented in depth. The subjective experiences of migrants are important for understanding the broader picture of contemporary economic migration with the support of objective statistical data. The purpose of the research was to obtain as much information as possible on the migration experience from the perspective of our contemporary times affected by globalization and mobility. The research contributes to an understanding of the contemporary motives for and experiences of emigration in the EU.

KEY WORDS: contemporary Slovenian emigration, Austria, Germany, subjective experiences, economic migration

¹ Mag. psih., mlada raziskovalka in asistentka, Inštitut za slovensko izseljenstvo in migracije ZRC SAZU, Novi trg 2, SI-1000 Ljubljana; maja.gostic@zrc-sazu.si — Prispevek je nastal v okviru programske skupine »Narodna in kulturna identiteta slovenskega izseljenstva v kontekstu raziskovanja migracij« (P5-0070), ki ga financira Javna agencija RS za raziskovalno dejavnost.

UVOD

V zadnjih desetletjih je raziskovanje subjektivnih izkušenj migracijskih procesov na podlagi osebnih pripovedi postalo eno pomembnejših konceptualnih in metodoloških usmeritev v preučevanju migracij (Milharčič Hladnik 2017: 78). Za razumevanje njihovega pomena so namreč ključne izkušnje, zgodbe in pričevanja tistih, ki so migrirali. Halfacree in Boyle (1993) poudarjata vpetost migracije v tok vsakdanjega življenja, ki vpliva na migrantovo konstrukcijo realnosti in zaznavanje lastnega položaja. Za celostno razumevanje izkušenj migrantov moramo upoštevati tudi njihovi osebni preteklost in prihodnost znotraj širšega kulturnega konteksta (Mlekuž 2004: 40). Migrante lahko razumemo kot kompleksne in kontradiktorne subjekte, katerih izkušnje so opredeljene bolj družbenopolitično kot pa demografsko ali ekonomsko (Findlay, Graham 1991). Na področju proučevanja slovenskega izseljenstva primanjkuje sodobnih študij, ki bi se ukvarjale z njihovo izkušnjo življenja v tujini. Prav tako je ta problematika v političnih in medijskih diskurzih pogosto predmet poljudnih posploševanj in preneglih sklepanj. S tega stališča je pomembno ključna vprašanja slovenskega izseljenstva pogosto postavljati in konsistentno naslavljanje, in to v različnih časovnih obdobjih. Relevantnost preučevanja subjektivnih zaznav se jasno pokaže ob dejstvu, da so interpretacije realnosti lahko zelo različne (Jahedi, Mendez 2014). S tem namenom je v prispevku prikazana tako kvantitativna kot kvalitativna podoba trenutnega stanja in trendov izseljevanja v Sloveniji.

Izhodišče pričujoče raziskave so najštevilčnejša skupina sodobnega slovenskega izseljenstva v dveh najpogostejših državah izseljevanja – mladi migranti med dvajsetim in štiridesetim letom starosti v Avstriji in Nemčiji. Ob določanju razlogov za posameznikov odhod se prepleta mnogo različnih dejavnikov, tako zunanjih kot notranjih; tistih, ki odbijajo, in tistih, ki privlačijo. Motivacijski dejavniki se od človeka do človeka močno razlikujejo, kljub temu pa se vsi med njimi po selitvi znajdejo v novem, tujem okolju. So izseljenci svoje matične države in priseljenci tuje države. Zanimali so me kontekst njihove odločitve za selitev, doživljanje procesa selitve in trenutno počutje v tujini. Pri zbiranju podatkov sta me vodili raziskovalni vprašanja: kakšni so razlogi sodobnega slovenskega izseljenca za odhod iz Slovenije in kakšna je njihova izkušnja bivanja in dela v Avstriji in Nemčiji?

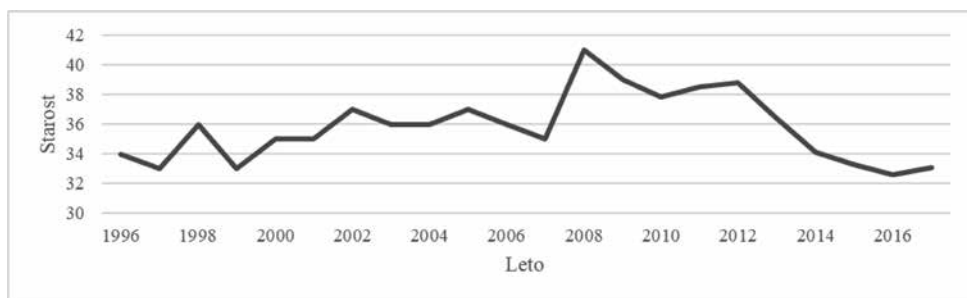
Opredelitev sodobnega izseljevanja

Slovenski prostor je bil kot izrazitejše evropsko izseljensko območje vpet v bogato dinamiko izseljevanja, ki je potekalo v različnih valovih in smereh, kar so narekovali prostorsko-zgodovinski dejavniki (npr. slovenska politična emigracija v Argentino po drugi svetovni vojni). Od slovenske osamosvojitve leta 1991 govorimo o t. i. sodobnih

izseljencih,¹ ki v tujino odhajajo zaradi brezposelnosti in z namenom iskanja kariernih priložnosti, želje po višjem socialnoekonomskem standardu in iz drugih razlogov (Žitnik Serafin idr. 2018: 7). Statistike kažejo, da je med njimi vse več mladih izobražencev, ki vidijo v tujini priložnosti za osebni in karierni razvoj.

Povprečni sodobni slovenski izseljenec odide v tujino v življenjskem obdobju zgodnje odraslosti (med 30 in 45 leti),² za katero so značilni številni pomembni dogodki, kot so razvoj intimnega razmerja, zapuščanje matične družine, poroka, nosečnost, rojstvo otrok, razvoj kariere ipd. (Marjanovič Umek, Zupančič 2004). Iz Grafa 1 je razvidno, da se povprečna³ starost sodobnega slovenskega izseljenca od leta 2008 vztrajno niža in se tako približuje razvojnemu obdobju prehoda v odraslost (med 18 in 29 leti). Tako kot obdobje zgodnje odraslosti ima tudi prehod v odraslost svoje posebnosti tako na osebem kot socialnem in poklicnem področju. Mladi posamezniki so v tem obdobju namreč biološko dozoreli, za seboj imajo več kot desetletje formalnega izobraževanja, njihova osebna identiteta je v veliki meri zgrajena, imajo dobro razvito socialno mrežo ter izkušnje s partnerstvom. Odločajo se, kje in s kom bodo živeli, katerim dejavnostim se bodo posvečali, v katero smer bo šla njihova kariera. V tem kontekstu lahko mladi selitev doživljajo kot naložbo v svojo prihodnost.

Graf 1: Povprečna starost državljanov RS, odseljenih v tujino

Vir: Statistični urad RS 2019

Družbenoekonomske spremembe so v zadnjem času vplivale na podaljševanje prehoda v odraslost še v trideseta leta. Večina mladih se na prehodu v odraslost namreč odloči za nadaljevanje študija in s tem zamakne vstop na trg dela. Tehnološko razvite družbe s poudarjanjem pomembnosti izobraževanja, strokovnega usposabljanja, osebne izbire in neodvisnosti mladim posameznikom nad 18 let omogočajo podaljšano obdobje neodvisnega preizkušanja različnih možnosti in oblikovanja identitete (Zupančič 2011). Po podatkih Eurostata je delež slovenskih mladih (med 20 in 24 leti)

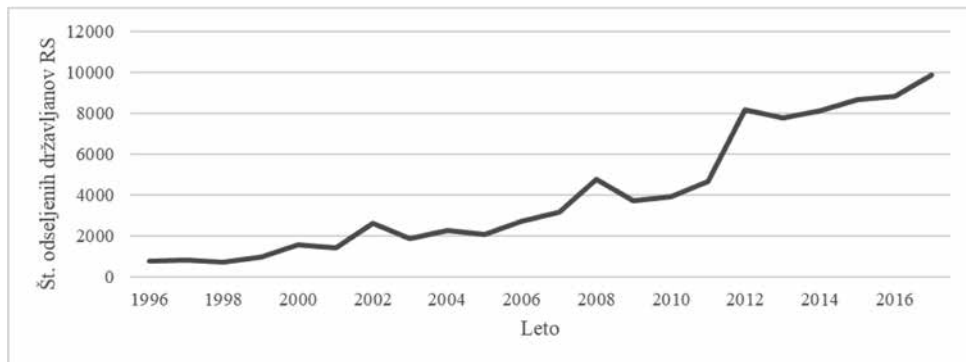
1 V prispevku uporabljeni moški slovnični spol se enakovredno nanaša na vse spole.

2 Ločevanje med razvojnima obdobjema prehoda v odraslost ter zgodnje odraslosti v strokovni literaturi ni enoznačno kronološko zamejeno, saj se razlikuje glede na sociokulturni kontekst posameznika (Zupančič 2011).

3 Uporabljena mera srednje vrednosti oz. povprečja v prispevku je aritmetična sredina.

v terciarnem izobraževanju najvišji med državami EU27, giblje se okoli 50 odstotkov (Puklek Levpušček, Zupančič 2011). Večina mladih odide iz Slovenije po zaključku terciarne izobrazbe, torej na vrhu svojih kariernih zmožnosti. Graf 2 prikazuje naraščanje slovenskega izseljevanja; v zadnjih štirih letih je najštevilčnejša skupina izseljenih stara med 25 in 29 leti, druga najštevilčnejša skupina med 30 in 34, tretja pa med 35 in 39 leti.

Graf 2: Državljeni RS, odseljeni v tujino

Vir: Statistični urad RS 2019

Trend zapuščanja države postopno narašča od konca devetdesetih let prejšnjega stoletja. Med letoma 1997 in 2007 se je iz Slovenije letno povprečno izselilo 1837 državljanov. Leta 2008 začeta gospodarska kriza je vplivala na višje število izseljenih. Skokovit porast izselitev je bil opazen tudi leta 2012, ko so se posledice ekonomske krize odrazile v državnih ukrepih in posledično v vsakdanjem življenju ljudi. Sprejeti ukrepi za omejevanje rasti javne porabe so bili najbolj opazni v znižanju plač, kar je lahko prispevalo k splošni negotovosti glede življenjskega standarda v prihodnosti (Zorc 2013: 126) in upadu zaupanja prebivalcev RS v lastno vlado. Negativni trend v izražanju zaupanja Slovencev v institucije sistema je bil namreč opazen že pred ekonomsko krizo (Rus, Toš 2005: 345).

Na ekonomske vzroke izselitev lahko sklepamo tudi po sočasni usklajenosti številčnega porasta izselitev in najvišji povprečni starosti izseljenih v letih 2008 in 2012 (Graf 1). Leto 2017 je mejnik v zgodovini slovenskega izseljevanja – v tujino je odšlo več državljanov RS kot leta 1991,⁴ ko je v Sloveniji potekala osamosvojitvena vojna. Podatki na skupni ravni izselitev vseh prebivalcev Slovenije (ne glede na državljanstvo) kažejo nekoliko drugačno sliko. Leta 2017 je iz države skupno odšlo 17.555 prebivalcev Slovenije, več izselitev je bilo na skupni ravni zabeleženih le leta 2009, ko jih je odšlo rekordno število 18.788.

4 Do leta 1992 so v podatkih o meddržavnih selitvah skupno upoštevani vsi državljani republik nekdanje Jugoslavije, ki so v Sloveniji prijavili ali odjavili stalno prebivališče (SURS 2019).

Beg ali kroženje možganov?

Kot del političnega in medijskega diskurza v ospredje ponovno prihajajo opozorila pred nevarnostmi 'bega možganov' (angl. *brain drain*) (glej Mulec, Gostečnik 2011). Ta se nanaša predvsem na migracije, ki jih povzročajo ekonomski dejavniki, največkrat povezani s trgov delu in z zaposlitvenimi možnostmi: višja plača, (boljše) karijerne priložnosti, možnosti napredovanja, ugodnejše delovne razmere, širše gledano pa je dejavnik za ekonomsko migracijo lahko tudi želja po boljšem socialnoekonomskem standardu (kamor lahko uvrstimo tudi selitve študentov, ki se iz želje po boljših kariernih priložnostih v prihodnosti odločajo za študij v tujini). Z omenjeno problematiko se ukvarja uradni dokument Strategija ekonomskih migracij za obdobje od 2010 do 2020, ki navaja možne smernice za zmanjševanje tveganja »bega možganov« in spodbujanje vračanja slovenskih izseljencev iz tujine (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2010). V dokumentu je pojav »bega možganov« opredeljen kot »množično odhajanje skupine migrantov, ki imajo običajno srednjo do visoko raven usposobljenosti« (prav tam: 38), kar lahko v matičnih državah negativno učinkuje na ključna razvojna področja (npr. izobraževanje in zdravstveno varstvo). Podatki o izobrazbeni strukturi izseljenih državljanov RS med letoma 2014 in 2017 kažejo, da prevladuje končana srednješolska izobrazba. Natančneje, po podatkih SURS-a (2019) za državljanke RS, stare med 25 in 39 leti, sicer prevladuje srednješolska izobrazba, vendar se ji delež višješolske oz. visokošolske izobrazbe naraščajoče približuje; leta 2017 je število višje oz. visoko izobraženih izseljenih državljanov RS med 25 in 29 leti prvič preseгло število tistih s srednješolsko izobrazbo.

Trenutno dogajanje v Sloveniji mediji prikazujejo z opozorili o posledicah odhajanja mladih izobražencev in njihovem vplivu na slovensko gospodarstvo. Milena Bevc (2013: 38) je analizirala izseljevanje slovenskih znanstvenikov v obdobju med letoma 1995 in 2009. Ugotovila je naraščajoč trend izseljevanja strokovnjakov z vseh širših znanstvenih področij, pri čemer so največji delež konsistentno predstavljale osebe z naravoslovno izobrazbo. Razmisleki o emigraciji visoko izobraženih kadrov se pod okriljem globalizacije postopoma preobražajo v idejo »kroženja možganov«, ki počasi nadomešča pojma »beg možganov« in »pridobivanja možganov« (Tung 2008). Predstavlja krožni proces, v katerem kraj bivanja postaja manj stabilen in relativno trajen (Ograjenšek idr. 2011: 4). Med dejavniki preoblikovanja koncepta »bega možganov« je gotovo tudi ekonomska kriza leta 2008, ki je spremenila demografsko sliko izseljenstva. Do omenjene prelomnice smo pod tem imenom označevali odseljevanje visoko izobraženih posameznikov zaradi njihovih visokih profesionalnih ambicij, po krizi pa so se jim pridružili še različni kadri, ki v Sloveniji ne najdejo zaposlitve (Valentinčič 2017: 173).

O pomenu kroženja znanja samoiniciativno govorijo člani društva Vtis (V tujini izobraženi Slovenci), ki živijo po vsem svetu in si želijo bolj tesnega povezovanja s Slovenijo. Na podlagi osebnih izkušenj poudarjajo nekatere prepreke, ki jih ovirajo pri stikih s Slovenijo, in navajajo konstruktivne predloge za njihovo preseganje (Vtis

2016). Težave, ki so predvsem birokratske narave, so identificirali na institucionalni ravni. Nanašajo se na različna področja: štipendiranje, birokratske postopke pri prehodu študentov med državami, razpise za spodbujanje zaposlovanja mladih doktorjev znanosti, razpise za prosta mesta na slovenskih visokošolskih ustanovah, davčne obremenitve raziskovalcev, ki začasno delajo v tujini ipd.

Ponovno je treba opredeliti pojma »beg možganov« in »ekonomski migrant«, ki sta relativna in odvisna od časovno-prostorskega konteksta. Razumevanje pojmov se namreč v času spreminja hkrati s preobražanjem pomena izobrazbe. Danes se pojem »izobraženega človeka« vse bolj povezuje z znanstvenim magisterijem in doktoratom znanosti (Lukšič Hacin 2004: 3). Kritično je treba brati tudi uradne statistične podatke, ki so sicer »objektivni« pokazatelj trenutnega demografskega in ekonomskega stanja države, vendar pri tem umanjka subjektivni del, ki lahko skriva vzroke za trenutno stanje in možne rešitve. Nihče se ne pogloblja v dejansko izkušnjo omenjene skupine izseljencev in njihovo celostno doživetje življenja v tujini. Primer za lažjo ponazoritev pomembnosti raziskovanja subjektivnih izkušenj je lahko višina mesečne plače – ki je višja od slovenske – sodobnega slovenskega izseljenca v Avstriji ali Nemčiji (OECD 2019). Na podlagi statističnega podatka bi lahko sklepali o visokem socialnoekonomskem standardu, ki posamezniku omogoča kvalitetno življenje. Šele po seznanitvi s subjektivno izkušnjo morda ugotovimo, da smo sklepali prehitro. Celotna situacija izgubi pozitivni prizvok, če oseba sicer poroča o zadovoljstvu z višino plače, a hkrati naslavlja subjektivni občutek »ujetosti« v delovno okolje, kjer doživlja mobing.

METODA

Udeleženci

Ciljna populacija so bili mladi izseljenci z državljanstvom RS, stari med 20 in 40 let, ki so se v obdobju zadnjih štirih let (od 1. januarja 2014) preselili v Avstrijo ali Nemčijo. Pogoj za sodelovanje je bil, da so v času intervjuja v tujini bivali že vsaj tri mesece in da so nameravali v bližnji prihodnosti v tujini tudi ostati (še vsaj tri mesece). V kontekstu mobilnosti lahko o povečanih možnostih življenja v tujini govorimo že med izobraževanjem, saj to omogočajo programi študijskih izmenjav (npr. Erasmus+, CE-EPUS). Študijske izmenjave so v zadnjih letih postale običajen in širši družbeni pojav. Trajanje bivanja v tujini se razlikuje glede na namen izmenjave (študij, praktično usposabljanje), zaradi česar ima populacija mobilnih študentov svoje določene specifične in bi jo bilo treba samostojno preučevati. Iz tega razloga sem v vzorec vključila le tiste študente, ki so se preselili za daljši čas in so bili v Avstriji ali Nemčiji uradno vpisani v študijske programe.

V raziskavi je sodelovalo 18 udeležencev, od tega osem žensk in deset moških. Povprečna starost je bila 29 let. Skupina izseljenih v Avstrijo je zajemala 12 oseb, v

Nemčiji jih je živelo šest. V vzorcu udeleženci iz Avstrije predstavljajo dve tretjini vseh vprašanih. Od tega jih je šest živelo na Dunaju, dva na avstrijskem Koroškem, dva na obmejnem podeželju in dva v zahodni Avstriji. Udeleženci iz Nemčije so živeli v Münchnu, Bonnu, Augsburgu in drugih manjših mestih. Aritmetična sredina bivanja v tujini je bila 23 mesecev, torej so v času intervjuja v tujini povprečno bivali skoraj dve leti.

Po krajevnem izvoru so udeleženci prihajali iz osrednjeslovenske, savinjske, koroške, podravske, pomurske in gorenjske regije. Razpon ravni izobrazbe je segal od končane osnovne šole do doktorata znanosti. Skoraj polovica udeležencev je imela vsaj univerzitetno izobrazbo, ena tretjina status študenta, preostali pa končano osnovno, srednjo ali poklicno šolo. Vsi udeleženci razen dveh rednih študentk so bili v času intervjuja zaposleni, tudi nekateri s statusom študenta so bili v delovnih razmerjih z nizkim številom ur.

Pripomočki

Podatke o sodobnem slovenskem izseljenstvu v Avstriji in Nemčiji sem zbirala s pomočjo kvalitativne metode polstrukturiranega intervjuja. V prvem sklopu sem spraševala o demografskih podatkih (starost, spol, izobrazba, kraj bivanja, dolžina bivanja v tujini, krajevni izvor in ali so zamenjali stalno prebivališče). V drugem sklopu o preteklosti sem jih spraševala o ozadju odločitve za odhod v tujino (npr. Kaj je vplivalo na vaš odhod v tujino?). V tretjem sklopu smo se pogovarjali o sedanosti in njihovih trenutnih izkušnjah bivanja v tujini (npr. Ali lahko izpostavite največje spremembe, ki ste jih morali vnesti v vaše življenje po selitvi? Kako bi na splošno opisali vašo izkušnjo bivanja v tujini? Kako ste našli prvo zaposlitev? Kako ste našli prvo nastanitev? S kom se družite sedaj? S katerimi aspekti življenja v tujini ste bolj zadovoljni in s katerimi manj?). Sledila sta podsklopa »odnos okolja do njih« (Na kakšen način doživljate odnos okolja do vas? Ali se počutite kot tujci? Kako sprejete se počutite?) in »odnos do domovine« (Kaj za vas pomeni dom? Ali opazate kakšne razlike v primerjavi z domovino? Na kakšen način ohranjate stik z domovino?). Zadnji sklop je bil posvečen načrtovanju prihodnosti (Ali se nameravate v prihodnosti vrniti v Slovenijo? Kakšni so vaši načrti za prihodnost?).

Postopek

Ker podatkovna baza o sodobnih izseljencih ne obstaja, sem stik z njimi navezala preko slovenskih Facebook skupin: Slovenci v Avstriji, Slovenci v Nemčiji, Slovenci na Dunaju in Slovenci v Berlinu. Vabilo k sodelovanju sem objavila z navedbo glavnih informacij o raziskavi: z namenom, s kriteriji za sodelovanje in s svojim kontaktom. Prosil sem jih, naj vabilo k sodelovanju posredujejo drugim morebitnim interesentom

(vzorčenje po principu snežne kepe). Potencialni udeleženci, ki so ustrezali kriterijem, so me kontaktirali sami. V naslednjem koraku smo se domenili za način izvedbe intervjuja: v živo, preko Skypa ali pisno. Deset udeležencev se je odločilo za možnost intervjuja preko Skypa, s šestimi pa sem se na Dunaju in v Ljubljani srečala v živo. Intervjuje sem izvedla med decembrom 2017 in februarjem 2018. Pred začetkom sem jim pojasnila namen raziskave in pridobila podpisano soglasje o udeležbi v raziskavi. Intervju je trajal povprečno 43 minut. Dve osebi sta izbrali pisni način odgovarjanja na vprašanja. Posnete intervjuje sem večkrat poslušala in v programu Excel pod vsakim vprašanjem povzela odgovore. Podatki so v anonimni obliki shranjeni v varovani mapi na mojem osebem računalniku.

V skladu s fenomenološko analizo (Giorgi 1970) sem informacije o izseljenski izkušnji klasificirala v tematske sklope. V fenomenološkem pristopu je tematska analiza namreč bistveni del razvrščanja informacij v večje pomenske kategorije (Holloway, Todres 2003). Fenomenologijo lahko opredelimo kot teleološki pristop, ki ne zastavlja vprašanja »zakaj«, temveč »čemu«. Njen cilj je določiti, kaj izkušnja pomeni udeležencem, razumljiv opis izkušnje pa podati z njihovega stališča (Moustakas 1994). Osredotoča se torej na vprašanje, kako ljudje razumejo in razlagajo svet. Subjektivni pomeni, ki mu ga pripisujejo, so nerazdružljivi s simbolično konstruirano realnostjo (Tilley 1994). V ta namen sem informacije o izseljenski izkušnji zbirala neposredno od ljudi, ki so del fenomena selitve v tujo državo – natančneje v Avstrijo ali Nemčijo.

V prvem delu razprave navajam statistični pregled sodobnega izseljevanja, v nadaljevanju pa ga dopolnim z empiričnim delom študije. Za izdelavo grafičnih prikazov sem uporabila prosto dostopne surove podatke Statističnega urada RS (2019). V drugem delu razprave sem na podlagi odgovorov udeležencev oblikovala večje tematske sklope, ki zajemajo elemente izseljenske izkušnje s stališča sodobnih migrantov. Za večjo nazornost so med besedilom uporabljeni dobesedni navedki iz intervjujev. Pred končno objavo sem udeležencem poslala v branje tiste izjave iz njihovih intervjujev, ki sem jih želela uporabiti med besedilom. Nekatere šifre smo spremenili in dopolnili določene citate, da ne bi prihajalo do dvoumnih interpretacij. Vsak udeleženec je podal svoje soglasje za njihovo uporabo in je v besedilu predstavljen s svojo šifro, npr. JN.

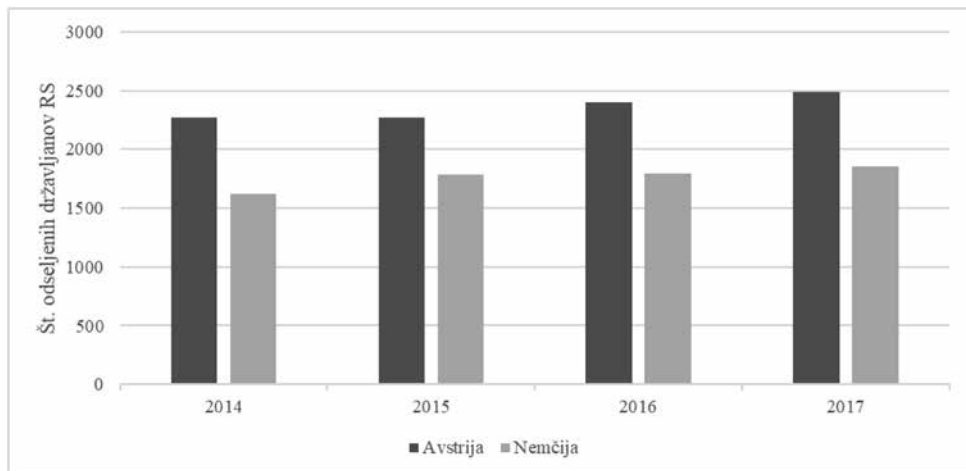
REZULTATI IN RAZPRAVA

Sodobne mednarodne selitve so povezane s procesi globalizacije, ki so v zadnjih dvajsetih letih vplivale na socialne, politične in ekonomske spremembe v EU. Pri tem ima pomembno notranjo vlogo tudi odprtost EU, ki omogoča prost pretok ljudi, kapitala, blaga in storitev. Migracija prebivalstva je najjasnejši in najtočnejši kazalec socialnoekonomskega blagostanja, politične trdnosti in sociokulturne privlačnosti regije, pokrajine ali države (Gurieva idr. 2015: 64).

Po podatkih SURS-a se od leta 2014 državljani RS konsistentno najštevilčnejše selijo v Avstrijo in Nemčijo, ki je četrto največje gospodarstvo na svetu. Leta 2013 je prednjačila Nemčija, kamor se je izselilo 1662 državljanov RS, nato pa jo je prehitela Avstrija. Tretja najbolj priljubljena destinacija je Švica, vendar so številke selivcev v primerjavi z Avstrijo in Nemčijo vsaj enkrat nižje. Kot je razvidno iz Grafa 3, izseljevanje iz leta v leto linearno narašča.

Graf 3: Državljanji RS, v Avstrijo in Nemčijo odseljeni med letoma 2014 in 2017

Vir: Statistični urad RS 2019

Odseljeni v Avstrijo in Nemčijo predstavljajo približno polovico vseh v tujino odseljenih državljanov RS. Odstotki izseljenih v omenjeni dve državi med letoma 2014 in 2017 so razvidni iz Tabele 1. V zadnjem letu je delež odseljenih v Avstrijo in Nemčijo v razmerju do vseh izselitev manjši kot prejšnja leta (44 odstotkov). To kaže na večjo razpršitev izseljevanja v druge države.

Tabela 1: Delež odseljenih državljanov RS v Avstrijo in Nemčijo

Leto	Odseljeni v tujino (skupaj)	Odseljeni v Avstrijo in Nemčijo	Delež (%)
2014	8129	3895	48
2015	8654	4063	47
2016	8818	4199	58
2017	9871	4352	44

Vir: Statistični urad RS 2019

Statistični podatki so le približek resničnega stanja mednarodnega selitvenega gibanja. Podatki za posamezna obdobja niso povsem primerljivi, saj so družbenopolitične spremembe vplivale tudi na oblikovanje kategorij, metod in tehnik popisov. Sedanja statistična metodologija vsako selitev državljana Republike Slovenije beleži za meddržavno selitev glede na prijavo ali odjavo prebivališča. Po podatkih Statističnega urada RS (2019) so v statistični evidenci pod kategorijo »odseljeni« zajeti tisti posamezniki, ki so ali a) odjavili stalno prebivališče v Sloveniji (in nimajo hkrati veljavnega začasnega prebivališča v Sloveniji), b) ob veljavnem stalnem ali začasnem prebivališču v Sloveniji prijavi začasno prebivališče v tujini za vsaj eno leto, ali c) odjavili začasno prebivališče v Sloveniji ali jim je njegova veljavnost potekla (in nimajo hkrati stalnega prebivališča v Sloveniji). Uradni podatki torej ne zajamejo tistih, ki med selitvijo v drugo evropsko državo ne odjavijo stalnega prebivališča v RS. Po podatkih Ministrstva za javno upravo (2019) bi sicer moral vsak, ki namerava začasno oditi z območja Slovenije za več kot tri mesece, svoj začasni naslov v tujini prijaviti katerikoli upravni enoti ali krajevni uradu na območju Slovenije.

Dvanajst udeležencev pričujoče raziskave je v Sloveniji odjavilo stalno prebivališče, kot razlog so navedli preprečevanje dvojne obdavčitve. To pomeni, da preostalih šest sodelujočih v raziskavi ni evidentiranih v navedenih statističnih podatkih. Kot razlog za ohranitev stalnega prebivališča v Sloveniji so navajali negotovost glede vrnitve v Slovenijo, določen čas pripravištva v tujini ali status študenta, po katerem so zavarovani in jih varuje pred dvojnimi obdavčitvami. Uradne statistike prav tako ne zajemajo tistih, ki sicer živijo v Sloveniji, vendar dnevno migrirajo na delo v sosednjo državo, npr. Avstrijo. Selitve znotraj Evropske unije je težko spremljati tudi zaradi notranje odprtosti meja in z evropskim državljanstvom pridobljenih pravic. S tem se je v Evropski uniji zmanjšala potreba po pridobivanju drugih državljanstev, prav tako državljanji večine članic EU za delo znotraj EU ne potrebujejo več delovnega dovoljenja. Večina držav članic EU dopušča dvojno državljanstvo, nekatere pa navajajo različne omejitve in v določenih primerih zahtevajo odpust iz dosedanjega državljanstva (Avstrija, Nizozemska idr.). Med njimi je tudi Slovenija, ki dvojno državljanstvo dopušča le v določenih primerih, npr. pri postopku izredne naturalizacije (Ministrstvo za notranje zadeve 2019).

Razlogi za selitev

Želja po višjem socialnoekonomskem standardu, ki so jo udeleženci navajali kot glavni razlog selitve, se odraža na različne načine. Nekateri so priložnosti za študij in življenje v tujini navajali kot izziv, možnost za osebno rast, učenje tujega jezika in referenco za prihodnost. Drugi so bili v navajanju svojih ciljev bolj specifični, navajali so nezadovoljstvo s trenutnim gospodarskim in socialnim stanjem v Sloveniji. V tujino jih je vodila želja po višjem zaslužku, boljših delovnih razmerah,

bolj spoštljivem odnosu nadrejenih in večji socialni varnosti, ki se kaže tudi v višini pričakovane pokojnine.

Nekateri so pri zaposlovanju v Sloveniji navajali primere diskriminacije, ki kažejo na nedopustno ravnanje zaposlovalcev in sistema do ranljivih skupin: »Partner je diabetik in dolgo ni dobil dela v Sloveniji, ker so se prav povsod bali zaposliti diabetika. Potem je začel delat v Avstriji. [...] Jaz sem dobila zaposlitev takoj, v roku enega meseca identično službo svoji prejšnji« (MF). Prav nezadovoljstvo z odnosom družbe do njih je bilo za nekatere udeležence glavni motiv za odhod v tujino: »Za opravljeno delo se v Avstriji ne rabim kregat – ali mi bodo priznali nadure ali ne« (TO).

Najbolj me je motil odnos Slovenije do mene, ker sem po statusu invalid, in to da bi jaz dobil službo v Sloveniji, je znanstvena fantastika. Ko sem že dobil koga, ki bi me zaposlil, sem prišel do zdravnika, ki mi je rekel v obraz, da mu moram za zdravniško spričevalo plačati 400 €. Sploh ni ovinkaril, direkt mi je povedal: »Podmaži me, pa ti ga dam. Drugače ga ne dobiš, ker si ravno prav polomljen.« [...] Na črno ni problema dobit službe, uradno ni šans. (MN)

Ugodne razmere za delo v Avstriji in Nemčiji podpirajo tudi ekonomski in statistični kazalci. Po podatkih Eures Portala (2019) je Nemčija najbolj iskana destinacija iskalcev zaposlitve, Avstrija je na šestem mestu. Zakaj je od leta 2014 prav Avstrija najpogostejša država slovenskega izseljevanja? Več kot polovica udeležencev je kot pomemben dejavnik odločitve navedla neposredno bližino Slovenije, kar jim omogoča redno obiskovanje družine in prijateljev. Poleg tega je ob kakršnikoli krizni situaciji mogoče v eno ali drugo državo priti v relativno kratkem času; udeležencem to predstavlja subjektivni občutek varnosti: »Če bi bila sila, sem lahko zelo hitro doma, kar je pomirjujoče. Jaz sem lahko v petih urah doma; če si v Glasgowu, ne moreš – rabiš dva dni, da si splaniraš pot domov« (JN).

Razlike med Slovenijo in državo izselitve

Po selitvi se je treba spoprijeti z različnimi spremembami, kar od osebe zahteva veliko mero prilagodljivosti, iznajdljivosti in čustvene stabilnosti. Udeleženci poročajo, da se je treba prilagoditi tujemu jeziku, kulturi in birokraciji, pri čemer prevladuje skrb za osnovne potrebe. Nekateri so se spomnili na začetne občutke osamljenosti in potrebi po pomoči drugih oseb: »... naenkrat brez prijateljev okoli sebe, sama v mestu ...« (MA); »... na nikogar se ne moreš obrnit, ko ti sredi ceste crkne avto« (MO). Ne glede na to, ali so udeleženci bivali v Avstriji ali Nemčiji, so navajali podobne informacije. Kultura je sicer podobna, vendar je sistem drugačen: »Papirji so v Nemčiji pomembnejši od denarja« (JA). Zelo pomembni so urnik, točnost, disciplina, organiziranost, natančnost in upoštevanje družbenih pravil: »V najemni pogodbi piše, da ne smeš hodit po travi na notranjem dvorišču« (JN), kar velja tudi za prostočasne

socialne stike: »Ko nekaj rečejo, je kot da bi v Sloveniji podpisal pogodbo. [...] Če se zмениš za kavo čez tri tedne, to velja. Ni kot pri nas, ko moraš vedno preveriti dan prej« (MN). Razlike so opazne tudi v socialnem bontonu, npr. kdo povabi na pijačo in kdo plača: »V Avstriji je več individualizma, vsak plača svoj račun, osebni in finančni vidik sta popolnoma ločena« (JU). Navajali so tudi jasno ločnico med mestom zaposlitve in zasebnim življenjem: »V službi se super razumemo, v bloku ne poznam nikogar. Ni tako kot v Sloveniji, ko sosedi pozvoniš in jo vprašaš, če ima mleko« (JU).

Udeleženci iz Nemčije so poudarili težave z bivanjem oziroma najemom stanovanj. V vseh večjih mestih je težko najti najemno stanovanje, prav tako so zelo visoke tudi najemnine. Zaradi hude konkurence se težave začnejo že pri iskanju in dogovarjanju za ogled ponujenih stanovanj: »Imaš oglas na spletu eno uro, dobiš 50 mailov, od tega jih 30 povabiš na ogled, pride jih 20. Torej tudi če si povabljen na ogled, imaš 5 odstotkov možnosti, da ga dobiš. Res potrebuješ veliko sreče ali pa poznanstva« (JN); »Najemodajalci preverijo tvoje ozadje in ti dodelijo bonitetno oceno. Pri tem upoštevajo več kriterijev: ali redno plačuješ telefon, ali imaš odprt bančni račun, vsoto denarja na bančnem računu, ali imaš kakšne dolgove, kazni, poleg tega lahko zahtevajo odrezke zadnjih treh plač« (JN). V praksi to pomeni, da morajo iskalci stanovanja lastniku dokazati, da so zaposleni in včasih povedati tudi višino zaslužka: »Če nikoli nisi živel v Nemčiji, imaš bonitetno oceno nič, saj ne morejo preveriti tvojega ozadja. [...] To so razlogi, ki govorijo proti temu, da vzameš tujca« (JN). Pogoji za iskanje stanovanja je torej redna zaposlitev, pri čemer najemodajalci dajejo prednost pogodbam za nedoločen čas. Lastniki stanovanj praviloma vnaprej zahtevajo varščino v višini treh mesečnih najemnin, hkrati pa je že treba plačati najemnino za prvi mesec. Tudi v primeru, ko jim najemodajalec obljubi stanovanje in posreduje številko transakcijskega računa, je treba biti pazljiv. Številne prevare z nakazili preko Western Union banke lahko vodijo do osebnega bankrota. Na problematiko digitalnih prevar opozarjajo že banke same. Iz tega lahko sklepamo, da je stanovanje najlažje najeti s pomočjo poznanstev in solidarnosti med ljudmi.

V primerjavi s Slovenijo je udeležence pozitivno presenetil odnos avstrijskih in nemških delodajalcev do svojih zaposlenih. Poudarjajo, da delodajalci v Avstriji in Nemčiji prepoznavajo pomembnost razvoja kadrov in zadovoljstva zaposlenih, kar se odraža v različnih spodbudnih mehanizmi: možnost napredovanja po šestih mesecih, postopni dvig višine plače, sprotno motiviranje zaposlenih, vlaganje v njihovo dodatno izobraževanje, ustvarjanje spoštljivega prostora, kjer imajo delavci možnost izražanja svojih mnenj nadrejenim. Če delavec izkaže voljo in motivacijo, lahko hitro napreduje in si zviša plačo. Razvoj kadrov ponekod poteka tudi na sistemski, ne le na ravni posameznika: »Notranja politika podjetja je taka, da se vsake tri leta zamenjajo delovne pozicije. Človek je lahko največ pet let na eni delovni poziciji. To se sicer ne dogaja zelo pogosto, načeloma pa stremijo k temu« (MR). Udeleženka z Dunaja je poročala o tem, da se zaposleni enkrat letno z vodjo odkrito pogovorijo o plači, problemih ali konfliktih. Na teh pogovorih lahko varno izrazijo svoje mnenje, odkritost je pozitivno sprejeta tudi na začetnih razgovorih za zaposlitev:

Super je to, da je pri oglasih za delo vedno napisana začetna plača, vedno je možnost napredovanja po šestih mesecih. V Sloveniji pa se vsi izogibamo temu vprašanju. Tu je jasno, da gre za zamenjavo mojega časa in znanja za neko plačilo. Pomembne so jim izkušnje in ne izobrazba na papirju, prisotno je zanimanje zame kot osebo, kjer pa držijo mejo profesionalnosti. (SA)

Po avstrijski zakonodaji mora biti v vsakem oglasu za delovno mesto navedena tudi višina plače. Podobna praksa velja tudi na nemškem trgu dela. Informacija o višini plače iskalcem zaposlitve pomaga pri odločanju o morebitni prijavi na prosto delovno mesto. Predvsem je ključna v primerih, ko zaposlitev zahteva selitev v tujo državo, ki zahteva dodatne finančne izdatke. Prav tako informacija o višini plače delodajalcem skrajša čas iskanja primerne kandidata. Na razpis se namreč prijavijo le kandidati, zadovoljni s ponujenim plačilom. V Sloveniji delodajalcem v oglasu ni treba navajati podatka o višini plače.

Poleg spodbudnega delovnega okolja so boljši tudi objektivni pogoji dela, npr. višina plače, dodatki, izplačilo 13. in 14. plače, letni dopust: »Zaposlena sva v istem podjetju, ki nama nudi skoraj 50 dni plačanega dopusta« (ŽA). V Nemčiji imajo vsi možnosti dodatnega zaslužka, kdorkoli lahko opravlja t. i. malo delo:⁵

V Sloveniji moraš biti študent, da lahko opravljaš študentsko delo. Tu lahko vedno opravljaš »mini job«, kar pomeni do 450 € zaslužka na mesec. To nanese približno 50 ur na mesec oz. delaš dvakrat na teden po šest ur. Delam v lokalu in je super, ker na mesec pride ob zaslužku še od 200 do 300 € napitnin (10 odstotkov je standard napitnin v Nemčiji). Se bolj spleča, kot če delaš v trgovini v skladišču. (MO)

Odnos socialnega okolja do priseljencev

Na vprašanja o odnosu okolja do njih in subjektivnem občutku sprejetosti so udeleženci podali različne odgovore. Večina je poročala, da so ljudje površinski, nepristno prijazni in vljudni. »Za njih si *Ausländer*,⁶ 'tujec'. Ljudje so prijazni, ampak čutiš zid; je hladno, ni pristno, počutiš se kot v živalskem vrtu« (AN). Številni so navajali ločnico med službenim in zasebnim življenjskim okoljem: »V službi se počutim popolnoma sprejeto, v vasi pa ne« (MF).

Odnos do tujcev opisujejo kot pritajeno ksenofoben, krivdo za napake se pogosto pripisuje priseljencem iz nekdanjih jugoslovanskih republik, za katere uporabljajo izraz s slabšalnim prizvokom *Scheiss-Jugo*. Udeleženka, ki se je v Avstrijo preselila z družino, opaža načine, kako se avstrijska družba izogiba priseljencem: »Avstrijske mamice se umaknejo od slovenskih. Hči je povabljen na rojstne dneve

5 Angl. *marginal employment*.

6 Beseda ima v nemščini slabšalni pomen. Slovenski prevod je 'tujec, inozemec'.

drugih tujcev, k avstrijskim družinam ni povabljena« (MF). Primer nakazuje prenašanje elementov diskriminacije oz. razlikovanja na podlagi etnične pripadnosti preko staršev na otroke že v zgodnjem obdobju odraščanja. Spet drugi udeleženec je doživel posmehovanje Avstrijcev in vzpostavljanje distance z ignoriranjem želje po pogovoru. Predsodki imajo več pojavnih oblik, katerih izražanje se hitro stopnjuje: od družbeno sprejemljivih šal in izogibanja do diskriminacije, ki že ustvarja globoke družbene razlike, prikrajšanim skupinam pa onemogoča dostop do (ne)materialnih dobrin (Allport 1954). Udeleženec z Dunaja meni, da se negativen odnos do tujcev izraža predvsem v načinu, kako o njih poročajo avstrijski mediji; prikazujejo jih kot krivce:

Tujci so krivi za brezposelnost; za vse, kar gre narobe. Če Avstrijec posili žensko, je to mala novica na tretji strani, če pa je tujec, je takoj na naslovnici. Pristransko se poroča o nasilnih dejanjih, kjer se vedno vključi nacionalnost, kar lahko vpliva na diskriminacijo. Umetno se napihuje probleme. Ljudem, ki niso Avstrijci, se pripisuje krivda, čeprav Avstrija živi od priseljencev. (JU)

Razlikovanje je po mnenju nekaterih povezano tudi s fizičnim videzom in z znanjem jezika: »Na podlagi videza smo ljudje drugače sprejeti« (MO); »Dokler govoriš nemško, je vse v redu, tudi po izgledu ne izstopam« (SA). Po mnenju udeležencev je odziv ljudi odvisen od migrantove želje po integraciji v socialno okolje. Želja po vključitvi v družbo se namreč kaže z učenjem jezika, kar je razvidno iz naslednjih dveh primerov: »Na fakulteti spodbujajo, da se trudimo govoriti jezik. So razumevajoči, dobim veliko potrditev glede truda« (MA); »Vsaka država ima svojega »južnjaka« in v določenih pogledih sem to tu jaz. Ampak ko vidijo, da se trudim govoriti nemško, se odnos spremeni« (TO). Podobno razmišlja tretjina udeležencev, ki je imela v državi izselitve z ljudmi v glavnem pozitivne izkušnje.

Znanje jezika je med temeljnimi načeli politike vključevanja priseljencev v EU, integracija pa je definirana kot dinamičen, dvosmeren proces medsebojnega prilagajanja (Zavratnik Zimic 2011). Za vključevanje na trg dela sta za priseljence namreč ključna znanje jezika ter poznavanje zgodovine družbe, ki omogočata medkulturni dialog ter aktivno politično participacijo na vseh ravneh. Nekateri so prepričani, da se predstavljena ideja v praksi ne izvaja:

Avstrijci so zelo zaprt narod, želijo narediti mejo »ti si tujec«, ne glede na znanje jezika. Na uradu se skoraj obvezno zaplete, dokumenti pri vlogah se izgubljajo, tudi 4-krat sem morala oddati. Potem sem začela oddajati preko interneta, da imam vsaj dokaz. Nekateri so nesramni, razočaran prideš domov. (MF)

Subjektivni pomen izselitve

Udeleženci so navajali pozitivne učinke izselitve, nekateri so jo opisovali kot najboljšo življenjsko odločitev. Kot posledico učenja samostojnosti in spodbujanja odprtosti so zlasti poudarjali osebnostno rast: »Odprejo se ti neki drugi pogledi, ki jih prej nisi mogel videti« (MR). Nekateri med njimi so se zaradi selitve v tujino prvič ločili od primarne družine: »Ni več Hotela Mama, prisiljen si delat vse sam« (JN). Osamosvajanje na več življenjskih področjih (npr. finančnem, socialnem) je razvojna naloga obdobja prehoda v odraslost, v katerem je bila večina udeležencev. Čeprav so poročali o težavnem začetnem prilagoditvenem obdobju, so si po določenem času bivanja v tujini uspeli ustvariti nov dom in življenje:

Sem zelo ponosna na naju. Težko je to razložiti nekomu, ki ni dal tega skozi, vendar ko se zvečer usedem na kavč in se zavem, da sem živa in zdrava, da imam fanta, ki mi stoji ob strani, mamo in ostalo družino, ki me bodo vedno imeli radi, da imam vse račune poravnane, uživam v študiju, sem zadovoljna z delodajalcem in delom, ki ga opravlja (in enako velja za fanta); takrat se zavem, kaj vse imam in kako zelo sem lahko srečna in hvaležna. (ŽA)

Polovica udeležencev poroča, da ima dva domova. »Dom« je zanje pomembna vez s preteklostjo, prostorom odraščanja in z družino: »Zame ima [dom] vedno dva pomena – tam, kjer sem jaz, in tam, kjer je moja družina – imam dva domova« (ŽI). Ena od udeleženk je opisala svoje postopno spreminjanje dojemanja koncepta doma: »Ko se preseliš v tujino, začneš idealizirat domovino ... Dom ni več pomemben, nisi vezan nanj, je osvobajajoče, nimam ga« (AN). Idealizirano podobo Slovenije so s stališča oddaljenosti opisovali tudi drugi: »Ugotovil sem, da je Slovenija res posebna dežela« (MR); »Takega druženja, kot je bilo v Sloveniji, tu ni. S temi novimi [Slovenci] nam je lažje, da držimo skupaj kot tujci v tuji državi, ne mislimo pa podobno, preveč stvari nas ločuje« (MF). Izseljenske skupnosti na različne načine ohranjajo etnično identiteto (glej Žitnik Serafin idr. 2018), npr. z aktivnostmi v društvih, jezikom, s hrano. Odgovori na vprašanje, kaj sodobnim izseljencem pomeni slovenska identiteta, so bili različni. Večini ne pomeni nič, nekaterim veliko (jezik, kultura, literatura, glasba, hrana). Za nekatere ima negativen prizvok: »Ljudje preveč povečujejo svojo nacionalno pripadnost. Identiteta se konstantno spreminja in pomeni nekaj drugega v različnih kontekstih, npr. Slovenci v Argentini živijo drugačno slovensko identiteto kot Slovenci v Sloveniji, ki ne hodijo na krožke o Sloveniji in jeziku« (SA).

Vrnitev v Slovenijo

Večina udeležencev se pogosto vrača v Slovenijo, nekateri celo vsak konec tedna ali enkrat mesečno. Glavni namen stalnega vračanja je obiskovanje družine ali prijateljev.

Stik z njimi sicer na vsakodnevni ravni ohranjajo s pomočjo informacijsko-komunikacijske tehnologije in družbenih omrežij (Skype, Facebook, Messenger, WhatsApp, Viber ipd.).

Na vprašanje, ali se v prihodnosti želijo vrniti v Slovenijo, je večina udeležencev odgovorila negativno. Zanimalo me je, kaj bi se moralo spremeniti, da bi se vrnili. Navajali so različne pogoje: Slovenija bi morala dvigniti višino plač, urediti zdravstvene storitve in znižati prispevke. Slovenski znanstveniki, ki odhajajo na podoktorsko izobraževanje ali delo v tujino (so pa davčni zavezanci RS), imajo ob vrnitvi v Slovenijo težave tudi zaradi visokih davkov, višji življenjski stroški v tujem okolju se namreč ne upoštevajo. Namesto skrajnih odločitev, kot je odjava stalnega bivališča, društvo Vtis predlaga posnemanje dobrih zgledov iz nekaterih drugih držav, npr. nižje davčne obremenitve pri zaposlovanju in samozaposlovanju »povratnikov« (Delo 2017). Drugi menijo, da bi se morala v Sloveniji najprej spremeniti mentaliteta ljudi in da jim tujina »enostavno nudi preveč, da bi se vrnili« (ŽA). Po mnenju tretjine udeležencev smo Slovenci zelo zadržani, nevoščljivi in privoščljivi, kar je eden od udeležencev v šali povzel: »Samo da sosedu krava crkne, tudi če jaz nič nimam« (ŽI).

Manjše število vprašanih o prihodnosti razmišlja bolj odprto in vrnitve ne izključuje: »Res je, da so plače v tujini pogosto višje, delovno okolje pa izseljencem ponuja več priložnosti in izzivov. Po drugi strani pa nas način življenja in sproščenost pogosto vlečeta nazaj v Slovenijo« (PO). Zanje »obstaja možnost, vendar ne za vsako ceno«. Ena od udeleženk je navedla: »Vrnila bi se le v primeru, da bi dobila dobro službo, ki bi bila vredna vrnitve. Sicer za isto delo dobiš več denarja v Avstriji, vzemimo pisarniško delo kot primer. Začetna plača za prvo zaposlitev je od 1250 do 1300 € neto, delo v trgovini za polni delovni čas je čez 1000 €« (SA). Nekateri so izrazili željo, da bi se v Slovenijo vrnili šele po upokojitvi.

SKLEP

Izkušnje ekonomskih migrantov, ki zrcalijo trenutno stanje, lahko pomagajo pri oblikovanju državne strategije za privabljanje mladih izobražencev. Nedvomno so tako razlogi za odhod iz Slovenije (brezposelnost, nizke plače, pomanjkanje kariernih priložnosti) kot nepripravljenost za vrnitev (poudarek na slabi socialni varnosti) pomembni pokazatelji, na katera področja vsakdanjega življenja bi morala država vplivati in jih izboljšati. Pri tem ji lahko pomagajo prepoznane šibke in močne plati življenja v Avstriji in Nemčiji, po katerih se – glede na socialnoekonomski standard – zgleduje tudi Slovenija.

Udeleženci raziskave so v Avstrijo in Nemčijo odšli iz ekonomskih razlogov, z željo po višjem življenjskem standardu in s pogledom v prihodnost. Še zlasti poudarjajo pozitiven odnos delodajalcev do svojih zaposlenih in pomembnost razvoja kadrov. Za uspešno integracijo v novo okolje se morajo slovenski izseljenci (tako kot tudi vsi drugi) naučiti jezik okolja, kjer stalno ali začasno živijo. V nasprotnem primeru se

lahko znajdejo v družbeni osami, izločeni iz političnega življenja ter brez možnosti odločanja in aktivne participacije. Uspešno integracijo omogoča jezikovni in kulturni pluralizem, ki nasprotuje asimilacijskim težnjam in odpira prostor za sobivanje različnih kultur. Prav večkulturnost, ki omogoča ohranjanje identitete in vrednot različnih skupin, bogati okolje in družbo. Na poti do zelenega cilja se migranti lahko znajdejo pred velikimi družbenimi in sistemskimi preprekami, ki se kažejo kot nestrpnost, predsodki, diskriminacija, hegemonija, socialna izključenost ipd.

Izkušnja izselitve pri ljudeh spodbuja željo po osebni rasti. Na delu v tujini si širijo obzorja, raziskujejo osebne meje in razvijajo socialno mrežo. Društvo Vtis v svojih poskusih izmenjave znanja in izkušenj s Slovenijo apelira, da bi morali odgovorni v Sloveniji proučiti predlagane rešitve trenutnega stanja množičnega izseljevanja mladih. Čim prej bi morali sprejeti ukrepe za krepitev kroženja znanja, s čimer bi povečali slovenski znanstveni potencial in pozitivno vplivali na državno gospodarstvo. Moralna odgovornost »vrnitve v domovino« torej ne leži le na plečih mladih slovenskih izobražencev, temveč v veliki meri tudi na državi. Naloga države je ustvarjanje in ohranjanje spodbudnega okolja, v katerega se bodo ljudje radi vračali. Samo v tem primeru lahko upamo na resnično kroženje znanja, ki bo »domov« prineslo nove izkušnje in potencial za vsestranski razvoj vključujoče družbe.

VIRI IN LITERATURA

- Allport, Gordon (1954). *The Nature of Prejudice*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Bevc, Milena (2013). Emigracija slovenskih znanstvenikov v obdobju 1995–2009 po njihovem znanstvenem področju. *Dve domovini / Two Homelands* 37, 21–40.
- Eures portal (2019), <https://ec.europa.eu/eures/eures-apps/cvo/page/statistics?lang=en> (29. 1. 2019).
- Findlay, Allan M., Graham, Elspeth (1991). The Challenge Facing Population Geography. *Progress in Human Geography* 15/2, 149–162.
- Giorgi, Amedeo (1970). *Psychology as a Human Science: A Phenomenologically Based Approach*. New York: Harper & Row.
- Gurieva, Svetlana D. idr. (2015). Migration as an Indicator of People's Social and Psychological Stability (as Exemplified in the Pskov Region). *Psychology in Russia: State of the Art* 8/1, 61–73.
- Halfacree, Keith H., Boyle, Paul J. (1993). The Challenge Facing Migration Research: The Case for a Biographical Approach. *Process in Human Geography* 17/3, 333–348.
- Holloway, Immy, Todres, Les (2003). The Status of Method: Flexibility, Consistency and Coherence. *Qualitative Research* 3/3, 345–357.
- Jahedi, Salar, Mendez, Fabio (2014). On the Advantages and Disadvantages of Subjective Measures. *Journal of Economic Behavior & Organization* 98, 97–114.

- Lukšič Hacin, Marina (2004). Opredelitev pojma selitev in beg možganov. *Migracijska politika in beg možganov* (ur. Milena Bevc). Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja, 3–4.
- Marjanovič Umek, Ljubica, Zupančič, Maja (2004). *Razvojna psihologija*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Milharčič Hladnik, Mirjam (2017). Preučevanje slovenskega izseljenstva v perspektivi spolno obeleženih migracij. *Raziskovanje slovenskega izseljenstva: Vidiki, pristopi, vsebine* (ur. Janja Žitnik Serafin, Aleksej Kalc). Ljubljana: Založba ZRC, 67–82.
- Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (2010), http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/Strategija_ekonomskih_migracij-2010-2020.pdf (1. 4. 2019).
- Ministrstvo za javno upravo (2019), <https://e-uprava.gov.si/podrocja/osebni-dokumenti-potrdila-selitev/selitev-prijava-odjava-prebivalisca/zacasni-naslov-v-tujini1.html> (6. 2. 2019).
- Ministrstvo za notranje zadeve (2019), http://www.mnz.gov.si/mnz_zasvas/tujci_v_sloveniji/drzavljanstvo/dvojno_drzavljanstvo/ (4. 2. 2019).
- Mlekuž, Jernej (2004). Življenjska pripoved migrantke Luise: Prispevek za »drugačno« družbeno geografijo. *Geografski vestnik* 76/1, 37–51.
- Moustakas, Clark (1994). *Phenomenological Research Methods*. Thousand Oaks, CA, US: Sage Publications, Inc.
- Mulec, Breda, Gostečnik, Nina (2011). Kroženje možganov. *Dve domovini / Two Homelands* 33, 109–122.
- OECD (2019), <https://data.oecd.org/earnwage/average-wages.htm> (1. 4. 2019).
- Ograjensek, Irena idr. (2011). *Podatkovne osnove za sistematično spremljanje bega možganov: Primer mladih raziskovalcev v Sloveniji*, http://www.stat.si/StatistichniDnevi/Docs/Radenci2011/Ograjensek%20et%20al_Beg%20mozganov-prispevek.pdf (28. 1. 2019).
- Puklek Levpušček, Melita, Zupančič, Maja (2011). *Študenti na prehodu v odraslost*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Rus, Veljko, Toš, Niko (2005). *Vrednote Slovencev in Evropejcev: Analiza vrednotnih orientacij Slovencev ob koncu stoletja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Statistični urad RS (2019), <https://pxweb.stat.si/pxweb/dialog/statfile2.asp> (6. 2. 2019).
- Tilley, Christopher (1994). *A Phenomenology of Landscape: Places, Paths and Monuments*. Oxford: Berg.
- Tung, Rosalie L. (2008). Brain Circulation, Diaspora, and International Competitiveness. *European Management Journal* 26/5, 298–304.
- Valentinčič, Dejan (2017). Sodobno izseljevanje iz Slovenije (2004–2017) in etnično povezovanje »novoizseljencev«. *Raziskovanje slovenskega izseljenstva: Vidiki, pristopi, vsebine* (ur. Janja Žitnik Serafin, Aleksej Kalc). Ljubljana: Založba ZRC, 171–192.

- Vtis (2016). *Izzivi v tujini izobraženih Slovencev*, <https://drive.google.com/file/d/0Bwl6MzxHFLbseFNhSGVnaGpqel9VWVBWdjd1QmNrS1Y3czFJ/view> (31. 1. 2019).
- Zavratnik Zimic, Simona (2011). Sodobne migracije v mnenjih slovenske javnosti. *Dve domovini / Two Homelands* 33, 55–71.
- Zorc, Mateja (2013). Gospodarska kriza v Sloveniji in ukrepi za izhod iz nje. *Z znanjem do idej za nov zagon gospodarstva: Zbornik 10. festivala raziskovanja ekonomije in managementa*. Koper: Fakulteta za management, 126.
- Zupančič, Maja (2011). Razvojno obdobje prehoda v odraslost – temeljne značilnosti. *Študenti na prehodu v odraslost* (ur. Melita Puklek Levpušček, Maja Zupančič). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 9–38.
- Žitnik Serafin idr. (2018). *Sodobne strategije slovenskih izseljencev za ohranjanje etnične identitete: Zaključno poročilo*. Ljubljana: ZRC SAZU, Inštitut za slovensko izseljenstvo in migracije.

SUMMARY

THE EXPERIENCE OF LIVING AND WORK OF CONTEMPORARY SLOVENIAN EMIGRANTS IN AUSTRIA AND GERMANY

Maja GOSTIČ

The author presents a contextual framework for economic migration, using objective statistical data as well as an empirical qualitative study. The research is dedicated to the most numerous group of contemporary Slovenian emigrants in the two most popular countries for emigration – young migrants between the age of twenty and forty years old in Austria and Germany.

The first question to ask is why they left, since motivational factors can be very different from person to person. Nevertheless, all of them found themselves in a new, foreign environment after moving. The author focused her research question on the experience of living abroad, since the statistical data show just one side of the broader picture. She conducted 18 interviews with Slovenian emigrants, offering an insight into their subjective experience of contemporary-day migration. The participants in the study were satisfied with their life abroad, especially with the aspect of their professional careers. The employers in Austria and Germany show great interest in the subjective wellbeing of their employees and offer them motivational opportunities to broaden their knowledge and enhance their professional skills.

Undoubtedly, the reasons for leaving Slovenia (unemployment, low wages, lack of career opportunities) and unwillingness to return (poor social security) are important indicators of the areas of everyday life that can be improved through state policy. Measures to strengthen the circulation of knowledge in order to increase Slovenia's scientific potential and positively influence the national economy should be taken as soon as possible. The moral responsibility of "returning to the homeland" therefore lies not only on the shoulders of young Slovenian academics, but also largely on the state. Its task is to create and maintain a stimulating environment to which people will want to return. Only in this case can we hope for a true circulation of knowledge, which will "bring home" new experiences and create the potential for the comprehensive development of an inclusive society.